

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/129/2001

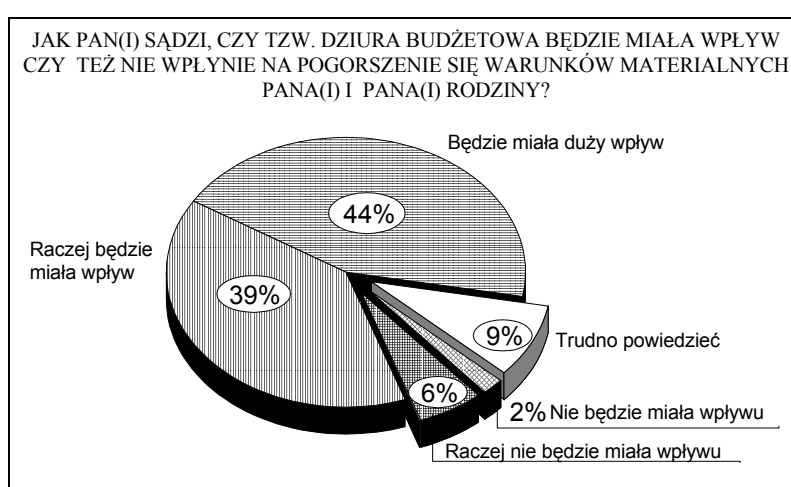
OPINIE O „DZIURZE BUDŻETOWEJ”

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Zdecydowana większość ankietowanych (83%) uważa, że tzw. dziura budżetowa wpłynie na pogorszenie się ich materialnych warunków życia, w tym 44% sądzi, że będzie ona miała duży wpływ. Jedynie 8% ogółu badanych nie obawia się następstw niedoborów budżetowych, przy czym tylko nieliczni (2%) wyrażają swoją opinię w sposób zdecydowany.

- Spośród wymienionych w ankiecie różnych przyczyn kryzysu finansów publicznych badani najczęściej wskazują na złą gospodarkę pieniędzmi, zbyt duże ich marnotrawstwo oraz na przestępstwa gospodarcze, w tym także korupcję (po 87%), a niemal równie często - na niedostateczną kontrolę pieniędzy wydawanych niezgodnie z celami, na które miały być przeznaczone, oraz zbyt duże wydatki na administrację państwa (po 86%).
- Badani najrzadziej zgadzają się ze stwierdzeniem, że przyczyną niedoborów budżetowych są zbyt duże wydatki na świadczenia i inne socjalne cele społeczne (22%) - ponad trzy piąte (62%) nie podziela tej opinii.

Przez znaczną część sierpnia i początek września w mediach dominowały doniesienia dotyczące kryzysu finansów publicznych. Wskazywano na rozmaite przyczyny powstania tzw. dziury budżetowej i przypuszczalne jej skutki, poszukiwano rozwiązań. Wprawdzie atak terrorystyczny na Stany Zjednoczone odsunął sprawę stanu budżetu państwa - tak jak i wiele innych - na drugi plan, ale nie wyeliminował jej z dyskusji przedwyborczych.

Można było oczekiwać, że społeczeństwo jest zainteresowane kwestią niedoborów budżetowych bardziej niż innymi sprawami gospodarczymi czy politycznymi oraz że problem ten jest źródłem obaw większości obywateli. W sondażu przeprowadzonym w połowie września¹ poprosiliśmy ankietowanych o ocenę wpływu, jaki na warunki ich życia będzie miała „dziura budżetowa”, a także o wskazanie, które z najczęściej wymienianych przyczyn kryzysu finansów publicznych uważają za istotne.

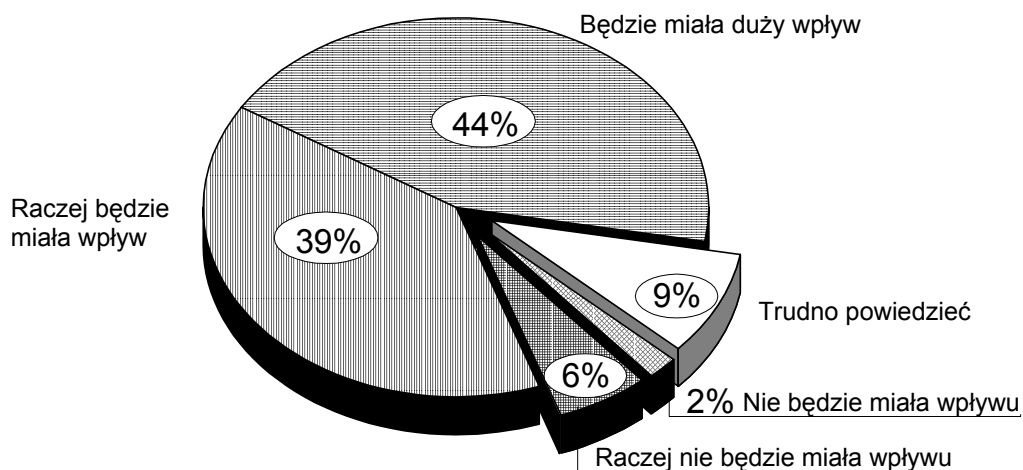
OBAWY PRZED SKUTKAMI KRYZYSU FINANSÓW PUBLICZNYCH

Zdecydowana większość ogółu ankietowanych (83%) uważa, że tzw. dziura budżetowa wpłynie na pogorszenie się ich materialnych warunków życia, w tym 44% badanych, a więc niewiele mniej niż połowa dorosłych obywateli naszego kraju, sądzi, że będzie ona miała duży wpływ.

Jedynie 8% ogółu ankietowanych nie obawia się skutków dziury budżetowej, przy czym tylko nieliczni (2%) wyrażają swoją opinię w sposób zdecydowany. Co jedenasty respondent (9%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (136) przeprowadzono w dniach 13-16 września 2001 roku na liczącej 1225 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY TZW. DZIURA BUDŻETOWA BĘDZIE MIAŁA WPLYW CZY TEŻ NIE WPŁYNIE NA POGORSZENIE SIĘ WARUNKÓW MATERIALNYCH PANA(I) I PANA(I) RODZINY?

Skutków dziury budżetowej najrzadziej obawiają się najstarsi ankietowani, badani z wykształceniem podstawowym, renciści i emeryci. Trzeba jednak zaznaczyć, iż w dużej mierze wynika to stąd, że w tych grupach wiele osób nie ma wyrobionego zdania, co wpływa na ogólny rozkład odpowiedzi na pytanie. Jeśli weźmiemy pod uwagę także odpowiedzi przeczące („nie będzie miała wpływu”), okazuje się, że negatywnego wpływu następstw kryzysu finansów publicznych na materialne warunki życia najrzadziej obawiają się przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, badani z wyższym wykształceniem, respondenci o wysokich dochodach na osobę w rodzinie oraz ludzie młodzi. Wyraźnie przy tym widoczna jest zależność opinii w tej sprawie od oceny własnych warunków materialnych - im ona lepsza, tym rzadziej występuje obawa o obniżenie poziomu życia (zob. tabele aneksowe). Natomiast pogorszenia swojej sytuacji materialnej najczęściej obawiają się badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne, mieszkańcy dużych miast, pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracownicy fizyczno-umysłowi i robotnicy wykwalifikowani.

PRZYCZYNY KRYZYSU FINANSÓW PUBLICZNYCH

Wskazanie przyczyn kryzysu finansów publicznych jest zadaniem trudnym nawet dla najlepszych specjalistów od spraw gospodarczych i finansowych. Wszystkie wymienione w ankiecie powody mogły mieć wpływ na zły stan finansów państwowych, o wszystkich też mówiono w dyskusjach dotyczących przyczyn powstania dziury budżetowej i sposobów uzdrawiania finansów publicznych. Nic więc dziwnego, że ankietowani na ogół w większości uznawali wymienione w kwestionariuszu czynniki za przyczyny problemów budżetowych. Opinie respondentów wydają się przede wszystkim reakcją na wspomniane dyskusje, ale są też wyrazem popularnych w społeczeństwie poglądów na temat tego, co dzieje się w sferze polityki i administracji państwowej.

Tabela 1

Ostatnio wielu polityków i dziennikarzy wypowiada się na temat tzw. dziury budżetowej, czyli znacznie większych wydatków państwa, niż przewidywał to rząd przedstawiając projekt budżetu na 2001 rok i szacując wydatki w 2002 roku. Jak Pan(i) sądzi, jakie są przyczyny powstania dziury budżetowej?	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Zła gospodarka pieniędzmi, zbyt duże marnotrawstwo pieniędzy	87	4	9
Przestępstwa gospodarcze, w tym także korupcja	87	4	9
Niedostateczna kontrola pieniędzy wydawanych niezgodnie z celami, na które miały być wydane	86	4	10
Zbyt duże wydatki na administrację państwa	86	5	9
Uchwalanie ustaw, których realizacja okazała się zbyt kosztowna	80	4	16
Błędny szacunek przychodów i wydatków państwa sporządzony przez Ministerstwo Finansów	79	5	16
Zbyt duży przepływ pieniędzy z budżetu do funduszy, agencji i innych instytucji trudnych do skontrolowania	75	6	19
Przygotowanie przez obecny rząd złego budżetu	75	11	14
Nieściągalność podatków od przedsiębiorstw	73	11	16
Zła polityka podatkowa	69	12	19
Załamanie się wzrostu gospodarczego	67	13	20
Polityka wszystkich ekip rządzących przez ostatnie 10 lat bazująca na dochodach z prywatyzacji	60	13	27
Niekorzystna sytuacja w gospodarce sąsiadów Polski	32	40	28
Zbyt duże wydatki na świadczenia i inne socjalne cele społeczne	22	62	16
Inna przyczyna	10	57	33

Wśród wymienionych przyczyn powstania dziury budżetowej badani najczęściej wskazują na złą gospodarkę pieniędzmi, zbyt duże ich marnotrawstwo, a także na przestępstwa gospodarcze, w tym również korupcję (po 87%). Niemal takie same odsetki respondentów sądzą, że do znacznie większych wydatków państwa, niż przewidywał to rząd przedstawiając projekt budżetu na 2001 rok i szacując wydatki w 2002 roku, przyczyniły się: niedostateczna kontrola pieniędzy wydawanych niezgodnie z celami, na które miały być przeznaczone, oraz zbyt duże wydatki na administrację państwa (po 86%). Może to świadczyć o występowaniu w świadomości społecznej szeroko rozpowszechnionego przekonania o nieudolności, marnotrawstwie i korupcji w gospodarowaniu finansami państwowymi.

Opinie na temat wymienionych wyżej przyczyn są społecznie mało zróżnicowane, ale warto wspomnieć, że takie wyjaśnienia nieco częściej odrzucają ankietowani z wyższym wykształceniem i osoby oceniające własne warunki materialne jako dobre.

W dalszej kolejności wskazywano na bardziej określone przyczyny powstania dziury budżetowej, które w ostatnich tygodniach często pojawiały się w dyskusjach o kryzysie finansów publicznych, a mianowicie: uchwalanie ustaw, których realizacja okazała się zbyt kosztowna (80%), błędny szacunek przychodów i wydatków państwa sporządzony przez Ministerstwo Finansów (79%), przygotowanie przez obecny rząd złego budżetu (75%), zbyt duży przepływ pieniędzy z budżetu do funduszy, agencji i innych instytucji trudnych do skontrolowania (75%), nieściągalność podatków od przedsiębiorstw (73%) oraz zła polityka podatkowa (69%). Niższe odsetki badanych wskazujących na te przyczyny wiążą się głównie z większą liczbą wskazań *trudno powiedzieć*, choć w dwóch ostatnich kwestiach znacząco więcej było też odpowiedzi przeczących.

Na ogół im wyższe jest wykształcenie ankietowanych, tym częściej odrzucają oni wymienione przyczyny powstania luki w budżecie (także te, o których mowa niżej), z jednym wszakże wyjątkiem - uchwalania ustaw, których realizacja okazała się zbyt kosztowna. W tym przypadku zależność opinii od wykształcenia kształtuje się odwrotnie - osoby lepiej wykształcone częściej podzielają ten pogląd. Oczywiście im niższy jest poziom wykształcenia respondentów, tym większy ich odsetek nie ma wyrobionego zdania w każdej z tych spraw.

Większość ankietowanych do przyczyn powstania dziury budżetowej zalicza także załamanie się wzrostu gospodarczego (67%) oraz politykę wszystkich ekip rządzących przez ostatnie 10 lat bazującą na dochodach z prywatyzacji (60%). W tych kwestiach co najmniej jedna piąta badanych nie ma wyrobionych poglądów (odpowiednio: 20% i 27% wskazań *trudno powiedzieć*).

Stosunkowo rzadko badani sądzą, że powodem kryzysu finansów publicznych jest niekorzystna sytuacja w gospodarce sąsiadów Polski (32%) - dwie piąte (40%) nie zgadza się z tą opinią, a ponad jedna czwarta (28%) nie ma zdania.

Najrzadziej zgadzano się ze stwierdzeniem, że przyczyną niedoborów budżetowych są zbyt duże wydatki na świadczenia i inne socjalne cele społeczne (22%) - większość ankietowanych (62%) nie podziela tej opinii. Jak widać, często wygłaszana teza o zbyt dużych obciążeniach socjalnych budżetu państwa nie jest popularna w społeczeństwie. Dodajmy, że deklarowane poglądy polityczne, a także inne czynniki nie różnicują opinii ankietowanych na temat wydatków na cele socjalne. Można jedynie powiedzieć, że osoby żyjące w złych warunkach materialnych oraz badani o niskich dochodach jeszcze rzadziej niż pozostałe grupy uważają, że powodem trudności finansowych państwa są nadmierne obciążenia budżetu wydatkami socjalnymi.

Ankietowani mogli również wymienić inne przyczyny kryzysu budżetowego, niż te, które podano w kwestionariuszu. Skorzystał z tego co dziesiąty respondent. Najczęściej mówiono ogólnie o nieudolności, niegospodarności, marnotrawstwie i braku kompetencji rządzących lub wskazywano na konkretne przejawy złej polityki - zły system podatkowy, wysokie stopy procentowe, nieprawidłowe i nadmierne zwolnienia z podatków, błędy w prywatyzacji, złe wprowadzenie reform itp. Jednym z wątków było także niepłacenie podatków przez firmy zagraniczne, zwalnianie ich z podatków. Wspominano również o aferach finansowych i czerpaniu korzyści majątkowych z zajmowanych stanowisk. Wśród „innych przyczyn” kryzysu finansów publicznych osobną grupę (około jednej piątej) stanowiły wypowiedzi, w których podnoszono kwestie zbyt wysokich uposażeń ludzi zajmujących kierownicze stanowiska w spółkach skarbu państwa i innych instytucjach, zbyt wysokich płac w rządzie i administracji państwowej oraz diet posłów, senatorów,

radnych wszystkich szczebli, a także zbyt wysokich odpraw pieniężnych po opuszczeniu stanowiska. W swobodnych wypowiedziach odpowiedzialnością za kryzys budżetowy ankietowani najczęściej obarczają polityków - ich niekompetencję, prywatę, mówią też o wysokich kosztach ponoszonych na ich utrzymanie.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy tzw. dziura budżetowa będzie miała wpływ czy też nie wpłynie na pogorszenie się warunków materialnych Pana(i) i Pana(i) rodziny? 1 - Będzie miała wpływ; 2 - Nie będzie miała wpływu

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	83	8	9	1225
Płeć				
Mężczyźni	84	9	7	585
Kobiety	82	8	10	640
Wiek				
18-24 lat	83	10	7	189
25-34	84	12	4	221
35-44	86	9	5	225
45-54	88	6	6	246
55-64	85	6	9	150
65 lat i więcej	71	8	21	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	81	8	11	443
Miasto do 20 tys.	81	13	6	154
20-100 tys.	82	10	8	240
101-500 tys.	87	5	8	249
501 tys.i więcej mieszk.	86	8	5	140
Wykształcenie				
Podstawowe	75	7	18	327
Zasadnicze zawodowe	86	7	7	382
Średnie	86	9	4	407
Wyższe	85	15	0	109
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	80	20	0	74
Prac.umysł.niż.szczębła	89	9	2	97
Pracownicy fiz.- umysł.	90	7	4	103
Robotnicy wykwalifikowani	89	5	6	122
Robotnicy niewykwalifik.	86	13	2	42
Rolnicy	85	4	11	71
Pracujący na własny rach.	84	12	3	39
Bierni zawodowo				
Renciści	77	9	14	148
Emeryci	77	6	17	218
Uczniowie i studenci	82	11	7	92
Bezrobotni	85	7	8	157
Gospodynie domowe i inni	86	9	6	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	89	9	1	184
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	90	6	4	90
sekt. pryw. poza rolnict.	85	11	5	212
prywatnym gosp. rolnym	80	8	11	86
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	88	4	8	160
276-399	82	8	10	116
400-549	87	8	5	239
550-799	83	8	9	157
Powyżej 799 zł	77	16	7	214
Ocena własnych war. mater.				
Złe	86	4	9	467
Średnie	83	8	9	577
Dobre	75	20	5	182
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	84	1	15	68
Raz w tygodniu	83	8	8	633
1-2 razy w miesiącu	81	12	7	180
Kilka razy w roku	86	8	7	223
W ogóle nie uczestniczy	79	10	11	120
Poglądy polityczne				
Lewica	90	6	4	372
Centrum	85	11	5	337
Prawica	84	13	3	247
Trudno powiedzieć	70	5	25	269

Tabela 2. Jak, Pan(i) sądzi, czy zbyt duże wydatki na świadczenia i inne socjalne cele społeczne są przyczyną powstania dziury budżetowej?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	62	16	1225
Płeć				
Mężczyźni	22	65	13	585
Kobiety	23	59	18	640
Wiek				
18-24 lat	20	63	17	189
25-34	24	63	13	221
35-44	27	62	11	225
45-54	21	67	12	246
55-64	18	71	10	150
65 lat i więcej	23	46	30	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	22	59	20	443
Miasto do 20 tys.	15	73	11	154
20-100 tys.	24	63	12	240
101-500 tys.	24	60	15	249
501 tys. i więcej mieszk.	26	60	13	140
Wykształcenie				
Podstawowe	23	48	29	327
Zasadnicze zawodowe	24	63	13	382
Średnie	20	70	10	407
Wyższe	25	68	7	109
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	18	76	6	74
Prac. umysł. niż. szczebla	18	76	6	97
Pracownicy fiz. - umysł.	20	65	14	103
Robotnicy wykwalifikowani	25	67	9	122
Robotnicy niewykwalifik.	36	42	22	42
Rolnicy	23	51	26	71
Pracujący na własny rach.	36	64	0	39
Bierni zawodowo				
Renciści	16	64	20	148
Emeryci	24	54	21	218
Uczniowie i studenci	20	65	14	92
Bezrobotni	27	56	17	157
Gospodynie domowe i inni	18	66	17	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	18	73	9	184
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	22	68	10	90
sekt. pryw. poza rolnict.	29	61	9	212
prywatnym gosp. rolnym	24	48	28	86
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	19	69	11	160
276-399	30	57	13	116
400-549	24	65	11	239
550-799	22	65	13	157
Powyżej 799 zł	21	66	13	214
Ocena własnych war. mater.				
Źłe	19	63	17	467
Średnie	24	60	16	577
Dobre	25	66	9	182
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	23	48	28	68
Raz w tygodniu	22	63	15	633
1-2 razy w miesiącu	23	60	16	180
Kilka razy w roku	23	64	12	223
W ogóle nie uczestniczy	20	65	14	120
Poglądy polityczne				
Lewica	23	70	7	372
Centrum	22	65	13	337
Prawica	23	65	12	247
Trudno powiedzieć	22	43	34	269